

ESG-TRANSFORMATSIYA: MAZMUNI, JOZIBADORLIGI VA ZARURATI

Raxmatova Maxmuda Aliyevna

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, “Korporativ Moliya va Qimmatli
Qog’ozlar bozori” kafedrası magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ESG (Environmental, Social, and Governance) tamoyillarining dolzarbligi, mazmuni, mohiyati, va ESG-transformatsiyaga o’tishning asosiy shartlari va bosqichlari ko’rsatilgan.

Shuningdek, ESGning O’zbekistonda joriy etilishi va rivojlanish istiqbollari chuqur tahlil qilinadi. Unda atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy mas’uliyat va korporativ boshqaruvga oid global yondashuvlarning milliy kontekstda qo’llanilishi o’rganilgan. Tadqiqot davomida O’zbekiston korxonalari va moliyaviy institutlarida ESG mezonlarining hozirgi holati, ularni tatbiq etishdagi asosiy to’siqlar, shuningdek, huquqiy-me’yoriy asoslar, institutsional mexanizmlar va investitsiya muhiti yoritilgan.

Muallif ESG tamoyillarining milliy rivojlanish strategiyalariga integratsiyalashuvi, xususan "Yashil iqtisodiyot", barqaror moliya va xalqaro hamkorlik orqali amalga oshirilishining dolzarbligini asoslab bergan. Xulosa qismida esa O’zbekistonda ESG tizimini yanada rivojlantirish bo’yicha aniq taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so’zlar: ESG, O’zbekiston, ekologik boshqaruv, ijtimoiy mas’uliyat, korporativ boshqaruv, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish.

ESG TRANSFORMATION: ESSENCE, ATTRACTIVENESS, AND NECESSITY

Rakhmatova Mahmuda Aliyevna

*Master's student at Tashkent State University of Economics,
Department of Corporate Finance and Securities Market*

Abstract: *This article explores the relevance, essence, and key principles of ESG (Environmental, Social, and Governance), as well as the main conditions and stages for transitioning to ESG transformation.*

It provides a thorough analysis of the implementation and development prospects of ESG practices in Uzbekistan. The study examines how global approaches to environmental protection, social responsibility, and corporate governance are being applied within the national context. It further investigates the current state of ESG indicators in Uzbek companies and financial institutions, the main barriers to their implementation, and the legal, institutional, and investment frameworks in place.

The author substantiates the importance of integrating ESG principles into national development strategies, particularly through the concepts of a "green economy," sustainable finance, and international cooperation. The conclusion offers concrete recommendations for advancing ESG practices in Uzbekistan.

Keywords: *ESG, Uzbekistan, environmental governance, social responsibility, corporate governance, green economy, sustainable development.*

ESG ТРАНСФОРМАЦИЯ: СУЩНОСТЬ, ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ И НЕОБХОДИМОСТЬ

Рахматова Махмуда Алиевна

Магистрант кафедры «Корпоративные финансы и рынок ценных бумаг» Ташкентского государственного экономического университета

Аннотация: В данной статье рассматриваются актуальность, содержание и сущность принципов ESG (экологическое, социальное управление и корпоративное управление), а также основные условия и этапы перехода к ESG-трансформации.

Проведен углублённый анализ внедрения и перспектив развития ESG-практик в Узбекистане. В исследовании изучаются особенности применения глобальных подходов к охране окружающей среды, социальной ответственности и корпоративному управлению в национальном контексте. Также освещается текущее состояние внедрения ESG-критериев в узбекских компаниях и финансовых институтах, основные препятствия, правовая и нормативная база, институциональные механизмы и инвестиционная среда.

Автор обосновывает важность интеграции ESG-принципов в стратегии национального развития, в частности, через развитие "зелёной экономики", устойчивого финансирования и международного сотрудничества. В заключении приведены конкретные предложения по дальнейшему развитию ESG-системы в Узбекистане.

Ключевые слова: ESG, Узбекистан, экологическое управление, социальная ответственность, корпоративное управление, зелёная экономика, устойчивое развитие.

Kirish

Jadal rivojlanayotgan insoniyat iqtisodiyotning asosiy muammosi resurslar cheklanganligi va ehtiyojlar cheksizligini turli yo'llar bilan hal qilmoqda.

19-asrning boshida jahonda boshlangan sanoat revolyutsiyasi yanada ko'proq xomashyo va resurslarga bo'lgan talabni oshirdi. Natijada insoniyat yer sayyorasini har bir qarichini faqat o'z manfaatlari doirasida faqat resurs qazib olish va sanoat chiqindilari tashlash uchun ishlatib barcha jonzorlar hayoti uchun jiddiy xavf tug'diradigan global iqlim muammolarini keltirib chiqardi.

Ushbu muammolar natijalarini yumshatish va keying avlodlar to'laqonli yashashi chiqindilarni qayta ishlash, yangilanadigan energiya resurslaridan foydalanish, atrof-muhitga zarar qilmaydigan ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish kabi sayyi-harakatlar jamlanmasi shakllandi. Bu o'z navbatida, iqtisodiyotda yangi termin ESG yaratilishiga sabab bo'ldi.

Adabiyotlar tahlili:

ESG (Environmental, Social, and Governance) tushunchasi birinchi marta 2004-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh kotibi Kofi Annan tashabbusi bilan tayyorlangan "Who Cares Wins. Connecting Financial Markets to a Changing World" nomli hisobotda keltirilgan.

Ushbu hisobot barqaror rivojlanish prinsiplarini moliya sektoriga integratsiya qilishga qaratilgan sa'y-harakatlar doirasida ishlab chiqilgan. Hisobotni ishlab chiqishda 20 dan ortiq yirik xalqaro moliyaviy tashkilotlar vakillari ishtirok etgan bo'lib, ular moliya bozori ishtirokchilariga aktivlarni boshqarish, brokerlik va boshqa moliyaviy xizmatlarni ko'rsatishda atrof-muhit, ijtimoiy mas'uliyat va korporativ boshqaruv masalalarini qanday qilib yaxshiroq integratsiya qilish kerakligi bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqqanlar. [Who cares wins:connecting financial markets to a changing world, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/280911488968799581/who-cares-wins-connecting-financial-markets-to-a-changing-world>]

Abuja Universitetining Moliyaviy iqtisodiyot va islom moliyasi kafedrası

katta o'qituvchisi DR. AHMAD B. EL-YAQUBning fikriga ko'ra: «ESG — bu tashkilotlarning iqtisodiy ko'rsatkichlariga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan jamoatchilik oldida hisobdorlik va korporativ ijtimoiy mas'uliyatning funksiyasidir» [Ahmad H. Yaqub, M., Lee, S.H. The rise of Environmental, Social, and Governance <http://ijsoc.goacademica.com/article/download>]

Harvard Business School **professori Robert G. Eccles** ESGni korporativ barqarorlik va uzoq muddatli investor ishonchining asosi deb hisoblaydi. Uning fikricha, kompaniyalar iqlim o'zgarishi xavfini strategik rejalashtirishga kiritmas ekan, investorlar uchun jiddiy xatar tug'diradi. [Robert Eccle "Climate Risk and the Macroeconomy" Princeton University Press (2020)]

Harvard Business Schoolning yana bir olimlaridan biri **George Serafeim**ning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, ESG ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan kompaniyalar nafaqat barqaror rivojlanadi, balki ishchilarni jalb etishda va saqlab qolishda ham muvaffaqiyatli bo'ladi. U ESGni "yangi biznes tili" deb ataydi. [George Serafeim (Harvard Business School) "How to Build Enduring ESG Strategies" (Harvard Business Review, 2020)]

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida mavzuga oid statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganishda ilmiy mushohada, mantiqiy fikrlash, tizimli yondashuv, statistic hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan. Statistik tahlil uchun O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi Yashil Iqtisodiyot platformasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

Kirish

ESG (Environmental, Social and Corporate Governance — Atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy mas'uliyat va korporativ boshqaruv) kontseptsiyasi

hamda iqtisodiyotning “yashillashuvi” mavzusi butun dunyoda tobora ahamiyat kasb etmoqda va korporativ muhitda meynstrimga aylanmoqda. International Data Corporation tahlilchilari hisob-kitoblariga ko’ra, 2025 yilga borib kompaniyalarning ushbu yo’nalishdagi jahon bo’yicha xarajatlari yiliga 158 milliard dollarga yetishi kutilmoqda.

Ko’plab kompaniyalar ESGni faqat ma’lum bir bo’linmalar doirasida, odatda yuqori rahbariyat uchun amal qiladigan cheklangan trend deb hisoblashadi. Aslida esa ushbu kontsepsiya deyarli barcha bo’limlarga tatbiq etilishi mumkin, hatto bir qarashda ESG bilan bog’liqligi aniq bo’lmagan, masalan, komplayens bo’limiga ham.

O’zbekiston ESG kontsepsiyasini faol rivojlantirmoqda — so’nggi yillarda «yashil» iqtisodiyotga o’tish bo’yicha O’zbekiston strategiyasi kabi bir qator muhim normativ hujjatlar qabul qilindi. Qator yirik korxonalar ESG amaliyotlarini rivojlantirishni boshladi va ilg’or tajribani joriy etish uchun xalqaro ekspertlarni jalb qilmoqda. Biroq ushbu kontsepsiyani samarali joriy qilish uchun uning mazmuni bir qarashda tuyulganidan ancha kengroq ekanini tushunish zarur.

ESG konsepsiyasining maqsadi shundaki, korporatsiyalar nafaqat o’z daromaddorligi haqida qayg’urishi, balki o’z faoliyatining tabiat va jamiyatga ta’sirini baholashi va samarali korporativ boshqaruvni yo’lga qo’yishi zarur.

Asosiy qism

Bir qator olimlarning ESGga bergan ta’riflari asosida ESGning quyidagi umumiy va mukammalroq ma’nolari kelib chiqadi.

ESG(Environmental Social Governance) - bu biznesning barqaror rivojlanishiga hissa qo’shadigan qoidalar va yondashuvlar to’plamidir.

Qisqartmani "tabiat, jamiyat, boshqaruv"deb tushunish mumkin.

E (Environmental) - atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish. Kompaniya ekologik tendentsiyalarga amal qiladi, zararni kamaytirishga intiladi va resurslarni kam sarflaydi. Sarmoyadorlar korporativ iqlim siyosatini, energiyadan foydalanishni, chiqindilarni, ifloslanishni, tabiiy resurslarni saqlash va hayvonlarni davolashni baholaydilar. Fikrlar to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita issiqxona gazlari chiqindilari, zaharli chiqindilarni boshqarish va atrof-muhit qoidalariga rioya qilishni o'z ichiga olishi mumkin.

S (Social) — ijtimoiy javobgarlik. Bunga butun jamiyat — mijozlar, mol yetkazib beruvchilar va xodimlar bilan o'zaro munosabatlar kiradi. Mehnat me'yorlariga rioya qilish, sifatli xizmat ko'rsatish va xavfsizlik talablariga rioya etish, shuningdek xayriya tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash kabi tashshabuslarga rioya etishga undaydi. Kompaniyaning ichki va tashqi manfaatdor tomonlar bilan munosabatlari baholanadi. Kompaniya daromadning bir qismini mahalliy hamjamiyatga xayriya qiladimi yoki xodimlarni ko'ngilli bo'lishga undaydimi? Ish joyidagi sharoitlar xodimlarning salomatligi va xavfsizligiga yuqori hurmatni aks ettiradimi?

G (Governance) mas'uliyatli korporativ boshqaruvdir. Kompaniyaning shaffofligi, mijozlar ma'lumotlarining xavfsizligi, adolatli ish haqini to'lash, xodimlar uchun yaxshi sharoitlar yaratish va korrupsiyaga qarshi kurashni o'z ichiga oladi.

Kompaniyaning aniq va shaffof buxgalteriya usullaridan foydalanishini ta'minlaydi, o'z rahbarligini tanlashda yaxlitlik va xilma-xillikka intiladi va aktsiyadorlar oldida hisobot beradi. ESG sarmoyadorlari kompaniyalarning boshqaruv a'zolari va yuqori lavozimli rahbarlarni tanlashda manfaatlar to'qnashuvidan qochishlari, imtiyozli imtiyozlarni olish yoki noqonuniy xatti-harakatlar qilish uchun siyosiy badallardan foydalanmasliklari to'g'risida kafolat talab qilishlari mumkin.

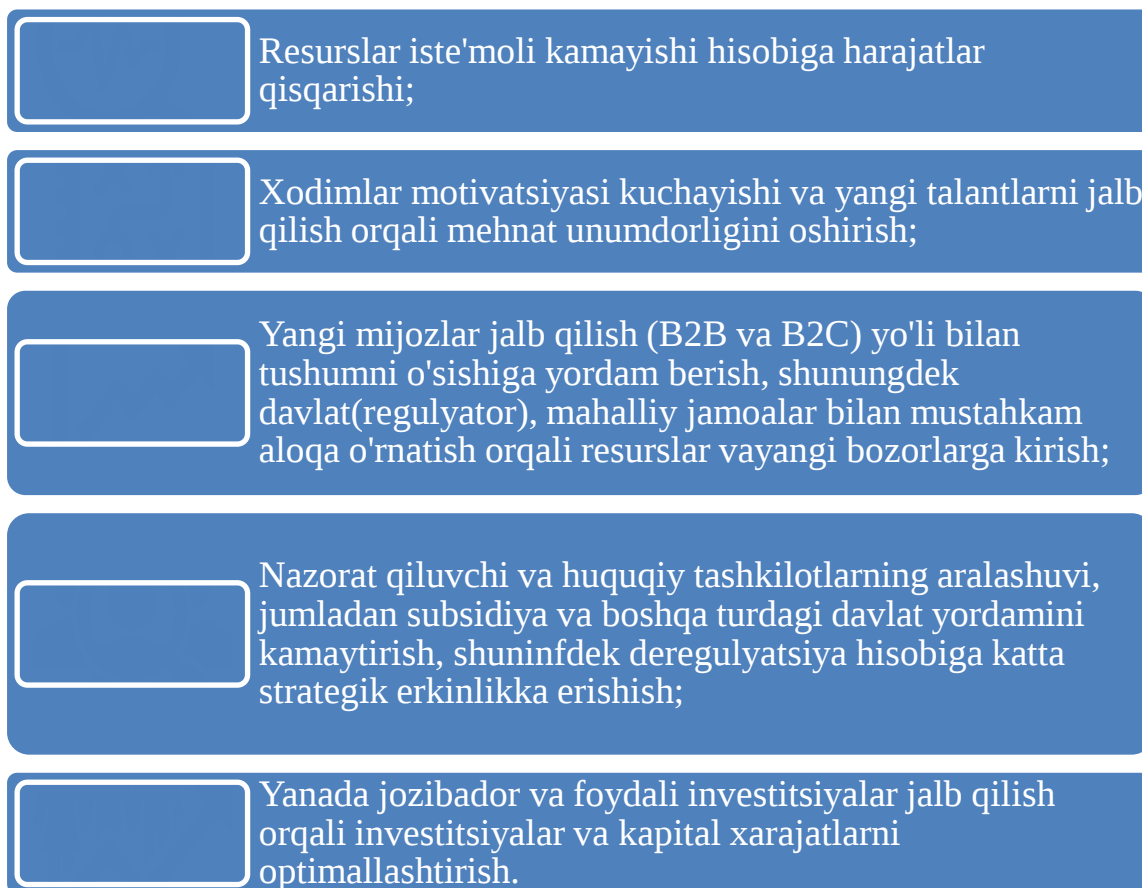
Environmental	Social	Governance
• Iqlim o'zgarishi siyosati, axborot oshkoraligi rejalari va tajribasi • Havo va suvning ifloslanishi • O'rmon kesilishi • Biologik xilma-xillikka ta'siri • Suv tanqisligi • Chiqindi va xavfli materiallar boshqaruvi • Yangilanadigan energiyaning ishlatilishi	• Mahalliy jamoalar bilan munosabatlar • Inson huquqlari • Mehnat sharoitlari • Mahsulot xavfsizligi • Ma'lumotlar xavfsizligi va mijozlar maxfiyligi • Xilma-xillik va inklyuzivlik • Yetkazib beruvchilarni axloqiy jihatdan qidirish	• Boshqaruv tuzilishi • Yuqori boshqaruvchilarni rag'batlantirish • Direktorlar Kengashi tarkibi • Biznesning halolligi • Oshkoralik • Poraxo'rlik va korrupsiya • Manfaatlarni ilgari surish • Qoidabuzarliklar haqida xabar berish tizimi • Aksiyadorlar bilan munosabatlar

1-rasm. **ESG omillari** [Lopez, C., Contreras, O. and Bendix, j. (2020) ESG Rating: The Road Ahead milken Institute]

Kompaniyaning ESG tamoyillariga sodiqligi unga davlat subsidiyalari, maxsus kredit shartlari, mijozlarning sodiqligi, xodimlarning jozibadorligi, kamroq soliq to'lash qobiliyati kabi ba'zi afzalliklarni beradi.

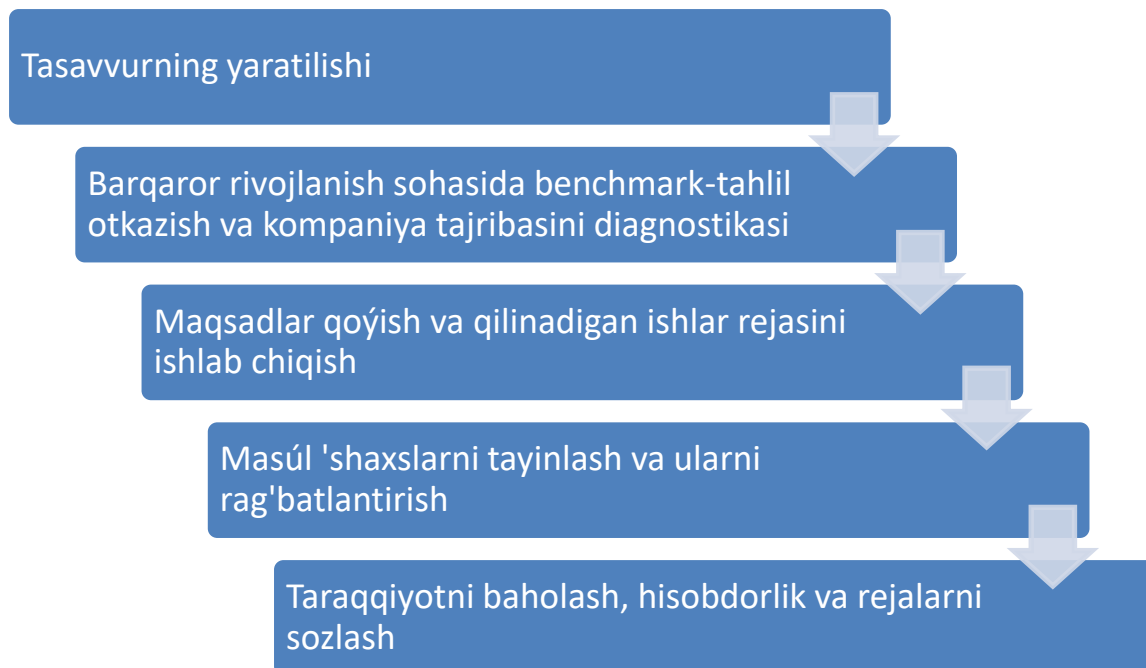
ESG yondashuvlarining integratsiyasi kompaniyalarga obro'sini yaxshilashga, mijozlar, aksiyadorlar va investorlarning ishonchini oshirishga yordam beradi. ESG reytingi yuqori bo'lgan kompaniyalar odatda uzoq muddatda ko'proq barqarorlikni namoyish etadilar, moliyalashtirishni osonroq jalb qiladilar va iqlim, ijtimoiy va bozor sharoitlarining o'zgarishi bilan bog'liq xavflarini kamaytiradilar. Shuni ta'kidlash kerakki, ESG omillarini e'tiborsiz qoldiradigan kompaniyalar nafaqat iste'molchilar tomonidan, balki tartibga soluvchi va nazorat qiluvchi tashkilotlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanishni yo'qotish xavfi ostida qolmoqdalar.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, ESGga investitsiyalar haqiqatdan ham qo'shimcha qiymat yaratilishiga: biznes uchun tog'ri moliyaviy foyda olib keladi. "McKinsey & Company"ga ko'ra [2-rasm] barqaror rivojlanishga qilingan investitsiyalar 5 xil asosiy usullar bilan kompaniya foydasiga ta'sir ko'rsatadi:

2-rasm. **Barqaror rivojlanishga qilingan investitsiyalarning kompaniya foydasiga ta'siri** [McKinsey, Five ways that ESG creates value,2019]

Biznes barqarorligini oshirish yo'da kompanilarning ESG-transformatsiyaga o'tishi bir qator qat'iyatli va sifatli o'zgarishlarni amalga oshirishni talab qiladi, jumladan, ishlab chiqarish jarayonlarini o'zgartirish, tashkilot boshqaruvi yo'nalishini qayta ko'rib chiqish, hisobotlarni qayta o'ylab chiqish va hokazo.Transformatsiya – bu murakkab va ko'p bosqichli jarayon bolib kompaniyaning asosiy faoliyat yo'nalishlariga ta'sir qiladi. Yetakchi xorijiy kompaniyalar va konsalting tashkilotlar tajribasini chuqur tahlil qilgan holda muvafaqqiyatli ESG-transformatsiyaning quyigagi asosiy bosqichlari belgilangan.(3-rasm)

3-rasm. **ESG-transformatsiyaning asosiy bosqichlari** [Korporativ boshqaruv va Rossiya kompaniyalarining ESG transformatsiyasi, SKOLKOVO Barqaror rivojlanish markazi, Moskva, 2022]

ESG endi chekka tushuncha emas, balki kompaniyalar va investorlar uchun maishiy tashabbusdir. Bugungi kunda ESG ma'lumotlari kompaniyaning aniq ESG masalalari bo'yicha faoliyatini baholash uchun ishlatiladi.

Masalan, daromad birligiga uglerod chiqindilari korxonalarning atrof-muhitga ta'sirini baholash uchun, xodimlar aylanmasi stavkalari esa kompaniyaning mehnat amaliyotini baholash uchun ishlatiladi.

Aktivlar menejerlari bugungi kompaniyalarning ekologik va ijtimoiy ta'sirini o'lchash uchun bir qator ESG strategiyalari va ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda davom etmoqdalar. Ba'zi strategiyalar ma'lum ESG mezonlariga javob bermaydigan sanoat yoki tashkilotlarni istisno qilishga qaratilgan. Boshqalar kuchli ESG profiliga ega kompaniyalarni faol tanlashga e'tibor berishadi.

Xosh, kompaniyalar ESG prinsiplariga rioya etayotganligini qanday baholash mumkin? Buning uchun bir qator ESG asoslari va standartlari global miqyosida joriy etilgan.

ESG asoslari: ESG ramkalari kompaniyalarga nima haqida hisobot berish va hisobotni qanday tashkil qilish bo'yicha umumiy ko'rsatmalar beradi.

ESG standartlari: ESG standartlari aniqroq va nima haqida xabar berish va energiya, tenglik va boshqalar kabi turli omillarni qanday o'lchash bo'yicha ko'rsatmalar beradi.

ESG ramkalari va standartlari:

Framework — Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (Iqlim bilan bog'liq moliyaviy tushuntirishlar) bo'yicha ishchi guruh (TCFD): nomidan ko'rinib turibdiki, ushbu ramka investorlar, kreditorlar va sug'urtalovchilar uchun iqlim bilan bog'liq xavflarni oshkor qilish uchun ishlab chiqilgan¹. TCFD 2015 yilda G20 va moliyaviy barqarorlik Kengashi (Financial Stability Board, FSB) tomonidan tashkil etilgan. Bu iqlim bilan bog'liq xavflarni kamaytirish va uni amalga oshirish jarayonlarini ishlab chiqishga yordam beradi. Shuningdek, u taraqqiyotni o'lchash va kelajak uchun maqsadlarni yaratishni o'z ichiga oladi.

Climate Disclosure Standards Board (CDSB) 2007 yilda ham biznes egalari, ham atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari tomonidan tashkil etilgan. Kompaniyaning ijtimoiy va atrof-muhitga ta'sirini moliyaviy hisobotlarga kiritishga e'tibor qaratildi. Bu korxonalar tomonidan ekologik va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli bo'lishga qaratilgan sa'y-harakatlarni tushunishga qaratilgan².

International Financial Reporting Standards (IFRS) Barqarorlikni Oshkor Qilish Standartlari. IFRS jamg'armasi 2021 yilda barqarorlik to'g'risidagi hisobot uchun global standartlarni belgilash uchun xalqaro barqarorlik standartlari Kengashini (International Sustainability Standards Board, ISSB) tashkil etdi. ISSB bir nechta boshqa ESG tizimlari va standartlari, shu jumladan TCFD (Task Force

¹ <https://www.fsb-tcfd.org>

² <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>

on Climate-Related Financial Disclosures), CDSB (The Climate Disclosure Standards Board), SASB(The **Sustainability Accounting Standards Board**) va IRF uchun javobgarlikni o'z zimmasiga oldi³. ISSB tomonidan 2023 yilda chiqarilgan standartlar kompaniyalarga global miqyosda o'zaro bog'liq bo'lgan barqarorlikni oshkor qilishga yordam beradi va shu bilan investorlar bilan aloqani yaxshilashga va investorlarga to'g'ri qaror qabul qilishga yordam beradi.

European Financial Reporting Advisory Groups (EFRAG) European Sustainability Reporting Standards (ESRS): ESRS Yevropa komissiyasi tomonidan korporativ barqarorlik hisoboti direktivasi (CSRD) bilan muvofiqlashtirilgan umumiy hisobot standartlarini o'rnatish uchun qabul qilingan⁴. Bu barqarorlik muammolarini, shu jumladan iqlim o'zgarishi, aylanma iqtisodiyot va biznes yuritishni hal qilishga yordam beradi. CSRD talablariga bo'ysunadigan korxonalar 2024 yildan boshlab hisobot berish uchun ESRSdan foydalanishni boshlashlari kerak.

ESG Certifications: ESG sertifikatlari kompaniyalarga barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va etakchilikdagi kuchli ko'rsatkichlarini tan olish uchun beriladi. ESG sertifikatlari investorlar, mijozlar va manfaatdor tomonlarning ishonchini yaxshilaydi. Ba'zi misollarga B Corp sertifikati (B Corp certification)⁵, LEED sertifikati (yashil binolar uchun)⁶, adolatli savdo sertifikati (Fair Trade certification) va ISO 14001 sertifikati (atrof-muhitni boshqarish tizimlari uchun) kiradi⁷. Kompaniyalar ushbu sertifikatlarni olish uchun ba'zi talablarni qondirishlari kerak.

ESG standartlari va ramkalari kompaniyalarga barqarorlik, etika va yetakchilikdagi ko'rsatkichlarini o'lchashga yordam beradi. ESG sertifikati eng yaxshi kompaniyalarni aniqlashga yordam beradi.

³ <https://www.ifrs.org>

⁴ <https://www.efrag.org>

⁵ <https://bcorporation.net>

⁶ <https://www.usgbc.org/leed>

⁷ <https://www.iso.org/iso-14001-environmental-management.html>

2021-2024 yillarda O'zbekiston barqaror rivojlanish mavzusiga ko'proq e'tibor qaratib, "yashil" iqtisodiyotga o'tishga pul tikmoqda. "O'zbekiston-2030" strategiyasiga ko'ra, qayta tiklanadigan energiya manbalarining umumiy iste'moldagi ulushi 40% yoki 25 GVt gacha o'sishi, shuningdek, issiqxona gazlari chiqindilarini 2010 yil darajasiga nisbatan 30% ga kamaytirishi rejalashtirilgan⁸.

Jahon bankining ta'kidlashicha, biznesni rejalashtirishda o'zbekistonlik kompaniyalarning atigi 10 foizi ekologik muammolarni hisobga oladi, 8 foizi esa ularni hal qilishda o'z rolini aniq belgilab beradi. Yechim sifatida biznesni rag'batlantirish uchun davlatning iqtisodiyotdagi rolini kamaytirish taklif qilindi⁹.

2023 yil oktyabr oyida O'zbekiston birinchi marta "yashil" moliyalashtirish maqsadida xalqaro suveren obligatsiyalarni chiqardi. Fond birjasi raisi Georgiy Paresishvili yiliga 16,25 foiz stavka bo'yicha uch yil muddatga 4,25 trln so'mni jalb qilishni "juda muvaffaqiyatli joylashtirish" deb atadi¹⁰.

O'zbekistonda ESG standartlarini joriy etish ehtiyojining ahamiyati quyidagi sabablarga ko'ra muhim hisoblanadi:

Bir tomondan, bu milliy tartibga solish kuchaytirilayotgani bilan bog'liq, chunki O'zbekiston global tashabbuslarga faol qo'shilmoqda va 2060 yilga kelib uglerod neytralligiga erishishga intilmoqda. O'z maqsadiga erishish uchun davlat mahalliy bozordagi eng yirik o'yinchilarga majburiyat yuklaydi. Albatta, bu iqtisodiyotning eng uglerodni ko'p talab qiladigan sohalariga, shu jumladan neft va gaz, metallurgiya, transport va qurilish sohalariga ta'sir qiladi. Bundan tashqari, moliya sektori dekarbonizatsiya uchun juda muhim omilga aylanadi.

O'zbekiston moliya sektorida muhim ahamiyat kasb etadigan bit qator tashkilotlar allaqachon barqaror rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga erishdi.

⁸ <https://www.spot.uz/ru/2024/03/13/esg-uzbekistan/>

⁹ <https://www.spot.uz/ru/2024/03/13/esg-uzbekistan/>

¹⁰ Годовой отчёт о привлекаемых зелёных инвестициях в Республику Узбекистан по итогам 2024года, Ташкент 2024

Yirik banklardan biri hisoblangan O'zsanoatqurilishbank ESG va barqaror rivojlanish siyosatini o'z faoliyati davomida rioya etiladigan muhim qoidalar qatoriga kiritdi. Bankning ESG va barqaror rivojlanish faoliyatidagi asosiy yo'nalishlarni belgilab oldi. Bank doimiy ravishda ekologik va ijtimoiy xavflarni boshqarish bo'yicha choratadbirlarni amalga oshiradi, shuningdek, ekologik vaziyatni yaxshilashga yordam beruvchi loyihalarni moliyalashtiradi va ishlab chiqishni rag'batlantiradi, jumladan:

- energiya tejamkor texnologiyalar va qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish;
- sanoat va boshqa tarmoqlarda atrof-muhitni muhofaza qilishning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanadigan va ishlab chiqarish jarayonida xomashyo va tegishli materiallarni chuqur qayta ishlash orqali salbiy ta'sirlarni kamaytiradigan investitsiya loyihalari;
- maishiy chiqindilarni saralash va qayta ishlash bo'yicha investitsiya loyihalari;
- xalqaro standartlar va hisobot tizimlari bo'yicha majburiyatlarga amal qilish, tegishli sanoat va hukumat siyosati tashabbuslarida ishtirok etish past uglerodli iqtisodiyotga o'tishni ta'minlaydi¹¹.

2022-2023 yillar ichida bank tomonidan 567 million AQSh dollari miqdorida "yashil" kreditlar ajratildi va 6,7 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi, bu uning bu boradagi sa'y-harakatlarining amaliy aksidir. Bundan tashqari, "yashil" loyihalarni amalga oshirish natijasida 47 000 MVt/soat muqobil energiya ishlab chiqariladi, shu bilan 239 000 MVt/soat elektr energiyasi va 23 000 kub metr suv tejiladi¹².

Bankning ESG va barqaror rivojlanish sohadidagi ishlar halqaro moliya institutlari va reyting agentliklari e'tiboridan chetda qolmadi. Xususan, 2025 yil

¹¹ <https://sqb.uz/esg/>

¹² <https://sqb.uz/esg/>

boshida "Sustainable Fitch" xalqaro reyting agentligi tomonidan bank 3-darajali ESG reytingini oldi (umumiy ball 59). YETTB bankning "yashil" savdoni moliyalashtirishdagi faoliyatini bir necha bor tan oldi. BMTning iqlim o'zgarishi bo'yicha cop29 konferentsiyasida ishtirok etish orqali iqlim o'zgarishiga qarshi kurash bo'yicha xalqaro hamkorlik mustahkamlandi.

World bankning yillik hisobotiga ko'ra O'zbekistondagi yirik kompaniyalar ESG kun tartibiga jalb qilingan, ammo bu faoliyat milliy regulyator talablarni bajarishdan ko'ra ko'proq qo'shimcha investitsiyalarni jalb qilishga qiziqish bilan belgilanadi.

O'zbekistonning eng yirik neft-gaz kompaniyasi "O'zbekneftgaz" AJ ESG **"Korxona ichki mas'uliyat markazi"** (ESG markazi) tashkil etdi. Uning asosiy vazifalari ESG aspektlari bo'yicha tizimlashtirish va ma'lumotlarni oshkor qilishdir. Kompaniya qiyosiy yirik sanoat kompaniyalarining uglerod izini kamaytirish amaliyoti monitoringni boshladi va ESG ishlarini muvofiqlashtirish uchun xorijiy neft va gaz kompaniyalarida tajribaga ega bo'lgan maslahatchini jalb qilishni rejalashtirmoqda¹³. Shuningdek, "O'zbekneftgaz" AJda xalqaro reyting agentliklarining barqaror rivojlanish reytingini olish uchun strategiya ishlab chiqish ishlari boshlandi.

"UZBAT-O'zbekiston", O'zbekistondagi eng yirik tamaki mahsulotlari ishlab chiqaruvchisi, ESG sohasida bir qator loyihalarni amalga oshiradi, shu jumladan elektr energiyasi ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, uskunalarning energiya sarfini yaxshilash, tomchilab sug'orish va kanalizatsiya tozalash inshootlari va boshqa texnologiyalar. Faqat so'nggi ikki yil ichida kompaniya 180 kVt / soat quvvatga ega quyosh panellari va quyosh kollektorlarini o'rnatish uchun 180 ming dollardan (UZS 2 mlrd) ortiq sarmoya kiritdi¹⁴. Tashkilot energiya iste'moli, karbonat angidrid chiqindilari, suv iste'moli va chiqindilarni qayta ishlash

¹³ <https://www.gazeta.uz/ru/2024/02/07/esg/>

¹⁴ <https://www.gazeta.uz/ru/2024/02/07/esg/>

masalalarida asosiy ko'rsatkichlarga erishish uchun besh yillik strategiyani ishlab chiqqan.

ESG-transformatsiyaning murakkabligi va davomiyligi bu jarayonga erishishda bir qator to'siqlarga duch kelmoqda.

Quyidagi omillar kompaniyalarning barqaror rivojlanishini sekinlashtirmoqda:

1. Barqaror rivojlanish loyihalarini amalga oshirish uchun mablag'ning yetarli emasligi;
2. Barqaror rivojlanish sohasidagi loyihalarni amalga oshirishning haqiqiy ta'sirini korporativ darajada tushunishning mavjud emasligi;
3. Xodimlarda talab qilingan malakaning yo'qligi.

Xulosa

Birinchidan, O'zbekistonda ESG (Ekologik, Ijtimoiy va Korporativ boshqaruv) tamoyillarini joriy etish jarayoni bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Davlatning barqaror rivojlanish va "yashil" iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan strategik qarorlari, xususan "O'zbekiston-2030" dasturi, mamlakatda qayta tiklanadigan energiya va uglerod neytralligi masalalarini ustuvor yo'nalishga aylantirmoqda.

Ikkinchidan, moliyaviy sektor, xususan O'zsanoatqurilishbank, Ipotekabank OTP, Hamkorbank, Agrobank kabi yirik banklar, "yashil" kreditlash, ekologik xavflarni baholash va xalqaro ESG reytinglarini olish orqali ushbu yo'nalishda yetakchilik qilmoqda.

Biroq, barqaror rivojlanish loyihalarining moliyalashtirilishi, kadrlar malakasi va loyihalarning ta'sirini to'g'ri baholashda mavjud muammolar ESG transformatsiyasi oldidagi asosiy to'siqlardir. ESG standartlariga moslashish nafaqat milliy regulyatorlar talabi, balki xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ham muhim omilga aylanmoqda. Bu esa O'zbekiston kompaniyalari uchun xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. www.unpri.org UN Principles for Responsible Investment (PRI) "ESG Integration in Corporate Finance"
2. Who cares wins: connecting financial markets to a changing world, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/280911488968799581/who-cares-wins-connecting-financial-markets-to-a-changing-world>
3. Robert Eccle "Climate Risk and the Macroeconomy" Princeton University Press (2020)
4. George Serafeim (Harvard Business School) "How to Build Enduring ESG Strategies" (Harvard Business Review, 2020)
5. Colin Mayer "Prosperity: Better Business Makes the Greater Good" Oxford University Press (Oxford University, 2018)
6. Ahmad H. Yaqub, M., Lee, S.H. The rise of Environmental, Social, and Governance <http://ijsoc.goacademica.com/article/download>
7. Lopez, C., Contreras, O. and Bendix, J. (2020) ESG Rating: The Road Ahead milken Institute
8. www.oecd.org OECD (2022) "ESG Investing and Climate Transition"
9. McKinsey. The role of ESG and Purpose, 2022/www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/the-role-of-esg-and-purpose
10. KPMG «Открывая новые горизонты: ESG-повестка в Азиатско-Тихоокеанском регионе», 2022
11. McKinsey, Five ways that ESG creates value, 2019 www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value
12. Центр устойчивого развития СКОЛКОВО www.youtube.com/watch=HPFrvOvchOU

13. *Корпоративное управление и ESG-трансформация Российских компаний, Центр устойчивого развития СКОЛКОВО, 2022*
14. *Годовой отчёт о привлекаемых зелёных инвестициях в Республику Узбекистан по итогам 2024года, Ташкент 2024*
15. <https://www.gazeta.uz/ru/2024/02/07/esg/>
16. <https://sqb.uz/esg/>
17. <https://www.spot.uz/ru/2024/03/13/esg-uzbekistan/>
18. <https://uz.kursiv.media/2024-06-25/ot-ekologii-do-soczialnoj-otvetstvennosti-kak-v-uzbekistane-razvivayut-esg-povestku/>
19. <https://www.fsb-tcfd.org>
20. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>
21. <https://www.efrag.org>
22. <https://bcorporation.net>
23. <https://www.usgbc.org/leed>
24. <https://www.iso.org/iso-14001-environmental-management.html>